

KUTSAL MEKÂNLAR İÇİN EVRENSEL KANUN¹

GİRİŞ

Dini liderler ve dünya üzerindeki tüm dinlere ait inanç geleneklerinin temsilcileri olarak, ilgili inanç geleneklerimizin çağrısına uygun bir şekilde barışı aramak konusundaki kararlılığımızı beyan ediyoruz. Amacı bu hedefe hizmet etmek ve onu yansıtmak olan Kutsal Mekânlar İçin Evrensel Kanun'u ("Evrensel Kanun") destekliyoruz.

Kutsal Mekânlar çok fazla önem taşıyan ve özel karakteri ve bütünlüğü tüm şiddet ve kutsala olan saygısızlıklar karşısında korunması gereken mukaddes sevgi bağı olan yerlerdir. Bu Evrensel Kanun; tanımlamalar, koruma, girişler, paylaşım, anlaşmazlıkların engellenmesi ve çözülmesi, yeniden inşa etme, anma etkinlikleri, kamulaştırma, eğitim, tesis etme, kazı ve araştırma yapılması ile ilgili konulara odaklanarak, kutsal mekânlarla ilgili olarak meydana gelen anlaşmazlıkların engellenmesi ve sona erdirilmesine yönelik, müşterek, somut bir planın temelini atmaktadır.

düşünce, vicdan ve din özgürlüğü ve dini geleneklerin bütünlüğü için ortak bir payda arayışı ve diyalog ruhuyla, karşılıklı saygı temelinde iş birliği yapmaya **kararlı olarak**,

kutsal mekanların ilgili dinlerinde veya inanç geleneklerinde dünya çapında kutsal kabul edildiği ve insanların ve toplumların kutsal mekanlara olan bağlılıklarının inançlarına bakılmaksızın herkes tarafından saygıyla karşılandığı bir dünya **görüşünü paylaşarak**,

dini azınlıkların kutsal mekanlarının özel bir kırılganlığı olduğunu akıldan çıkarmayarak ve kutsal mekanların dünyadaki birçok çatışmada ihtilafların odak noktası veya yıkımların hedefi olduğunu **kabul ederek**,

kutsal mekanların korunması, bu mekanların kullanılmasında dini özgürlüğün temin edilmesi ve onların barışın, uyumun ve uzlaşmanın yerleri olarak tanıtılmasına ilişkin bir ilkeler çerçevesi **araştırarak**,

kutsal mekanlara ilişkin çatışmaları irdelemede ve hangi dinden olursa olsun diğerlerinin kutsal mekanlarını korumak için lehte konuşma ahlaki sorumluluğunu üstlenmede dini liderlerin pozitif rolünü **tanıyarak**,

din veya inanç özgürlüğünü ve diğer insan haklarını koruyan, kültürel mirası muhafaza eden ve silahlı çatışmalarda sivilleri koruyan uluslar arası anlaşmaları ve normları **temel alarak**,

Aşağıdaki hükümlere saygı göstermeyi, ilgili hükümlerin dünya çapında gerçekleştirmelerini sağlamayı ve onaylanmaları çağrısında bulunmayı resmi olarak taahhüt ediyoruz.

¹ Kutsal Mekânlar İçin Evrensel Kanun, şu sivil toplum örgütlerinin oluşturduğu temsilciler çalışma grubu tarafından, dünyanın başlıca inançlarının dini liderleri ve uzmanları ile danışılarak geliştirilmiştir: One World in Dialogue, Oslo Center for Peace and Human Rights, Religions for Peace and Search for Common Ground. Funding for the Code was received from the Norwegian Ministry of Foreign Affairs.

HÜKÜMLER

1. Madde Tanımlar

Bu kanun çerçevesinde, kutsal mekanlar belirli dini topluluklar için dini önem taşıyan yerler olarak anlaşılır. Bunlar, ibadet yerleri, mezarlıklar ve tapınaklar ile bunların bir parçasını oluşturan yakın çevreleri dahil ancak bunlarla sınırlı değildir.

Bu kanun çerçevesinde, kutsal mekanlar, ilgili kamu yetkilileriyle mutabık kalınarak, dini toplulukların farklı miras ve görenekleri uyarınca ve bir mekanın birden fazla topluluk için kutsal sayılabileceği düşünülerek, dini topluluklar tarafından tanımlanan ve sınırlı alanlar olarak belirlenen yerlerdir.

2. Madde Kutsal mekanların korunması

Kutsal mekanlar, onur, bütünlük ve ad ve kimliğine saygı bağlamında, şimdiki ve gelecek nesiller için korunur. Hem dini önem teşkil eden alanlar, hem de toplulukları ve insanlık adına tarihi, kültürel ve ekolojik miraslar olarak korunur. Bu mekanlara saygısızlık edilmez, zarar verilmez, dini topluluklar kutsal mekanlarından zorla alıkonulmaz.

Bir kutsal mekanın korunması gerektiğinde, ilgili yetkililer², mülk haklarına hanel getirmeksizin, bu kutsal mekanın çevresinde koruyucu bölge oluşturma, herhangi bir inşaatı veya oluşumu yasaklama ya da sınırlama seçeneklerini düşünmelidir.

Eğer bir kutsal mekan, milli miras alanı olarak seçildiği için birtakım kısıtlamalara tabi ise, söz konusu kısıtlamalar, ilgili mekanın bir kutsal mekan olarak işleyişini gereksiz yere sınırlamamalıdır.

3. Madde Erişim

Herhangi bir kişinin kutsal mekana erişimi, yalnızca mekanla ilgili dini düzenlemelerin getirdiği veya mekanın korunması ve ibadetin güvenli ve rahatsız edilmeyen bir ortamda yapılması için gerekli kısıtlamalara tabidir. Kutsal mekanlara giren herkes ilgili mekanın doğası, amacı ve değerler sistemine ilişkin bu kısıtlamalara uymalıdır.

Sivil yetkililer ziyaretçilerin ve hacıların kutsal mekanlara girişini ve özel rolleri olan yabancı personelin bu mekanlarda bulunmasını yasaklamaz.

4. Madde Bir dinden daha fazlası için kutsal sayılan mekanlar

Bir mekanın birden fazla dini topluluğun yerleşmiş geleneklerinde kutsal olarak kabul edildiği durumlarda, her topluluğun dini amaçlarla mekana girişinin temin edilmesi ve mekanın korunması sorumluluğunu ilgili dini toplulukların eşit olarak üstlenmesi hususlarına ilişkin, ilgili yetkililer bu topluluklara danışarak yasal bir düzenlemeye giderler.

² Bu Kanun çerçevesinde, 'ilgili yetkililer' ifadesi, bir kutsal mekana ilişkin karar almada yer alabilecek yetkililer (örneğin, ilgili yere bağlı olarak dini, siyasi, askeri, adli vs.) anlamına gelir.

5. Madde İhtilafın önlenmesi ve çözülmesi

Düzenli iletişim ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, dini yetkililer ve diğer ilgili organlardan oluşan bir forum teşkil edilecektir.

6. Madde Yeniden inşa ve anma

İlgili yetkililer, fiziksel şiddetle yıkılmış veya zarar görmüş bir kutsal mekanın ilgili dini topluluğun istekleri doğrultusunda yeniden inşasını veya anma törenini kolaylaştırmak üzere tüm önlemleri alır.

Bu amaçla gerekli tüm izinler, kanunda açıklandığı gibi ve mülkiyet haklarına ilişkin olarak, fazla gecikmeden ve birtakım yasal veya idari engeller koymadan verilir.

7. Madde istimlak veya kamulaştırma

Bir kutsal mekanın herhangi bir yerinin istimlak edilmesi veya kamulaştırılması teklif edildiğinde, ilgili dini topluluk veya topluluklar yeterli düzeyde temsil edilir ve onlarla sürecin her yönüne ilişkin resmi olarak görüşülür. İlgili yetkili, kültürel mirasın korunması, mekanın dini geleneğine uygun olarak kullanımı ve dini ibadetlerin devamlılığına ilişkin şartlar öne süren bir etki değerlendirmesi yapar. Uzlaşmaya varılamadığı takdirde, dini topluluk mahkemeye başvurabilir.

Kutsal mekanın kısımlarının geçmişte istimlak edilmesi durumunda, bu mülkün dini topluluğa iade edilmesi teşvik edilir.

8. Madde Eğitim ve konuşma

Kamu duyuruları ve eğitim faaliyetlerinde; tüm taraflar, kutsal mekânların korunmasını teşvik edecek, ibadet yerleri ve kimlik alanları olarak diğerlerinin kutsal mekânlarının önemini kabul edecek, diğerlerinin bu mekânlara ilişkin duyarlılıklarına saygı gösterecek ve bu mekânların stratejik, bölgesel veya askeri öneminden çok, manevi değerini vurgulayacaktır.

Turistik, bilimsel, eğitimsel ve diğer amaçlarla kutsal mekanların kamuya tanıtılmasına ilişkin dini topluluklarla görüşülür. Böyle bir tanıtım ilgili topluluğun kimliğine ve dini geleneklerine saygı çerçevesinde gerçekleştirilir.

9. Madde Kutsal mekanların kurulması

Tüm dini toplulukların kutsal mekanlar kurma ve sürdürme hakkı, diğerlerinin haklarına saygı çerçevesinde, din veya inanç özgürlüğünün ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir.

Bir işgal kuvveti, işgal edilen bölge nüfusunun mülküne ve tanınmış diğer haklarına saygıdan uzak bir şekilde, herhangi bir geçici kutsal mekan kurmaz veya kurulmasına izin vermez.

10. Madde Kazı çalışmaları ve araştırmalar

Kutsal mekanlarda yapılan arkeolojik kazılar, ancak mekanı kutsal sayan tüm dini toplulukların ilgili yetkililerinin karşılıklı anlaşması ve istişaresi sonrasında, kanunda açıklandığı üzere ve mekanın dini kullanımına en az müdahale ile yürütülebilir.

Bir mekanın uzak geçmişine ilişkin tarihi bulgular, mevcut mülkiyet ve kontrol düzenlemelerine halel getirmez, bir dini topluluğun mekanla ilgili mutlak kimliğinin sorgulanması amacıyla kötüye kullanılmaz.

EK

YÜRÜTME VE İZLEME KILAVUZU

Dini liderler ve inanç geleneklerinin temsilcileri olarak, tüm insanların, kutsal mekânlarında özgür ve güvenli bir şekilde ibadet yapabilecekleri bir dünyayı istiyoruz. Bu Evrensel Kanun, bu isteğin uygulanması için ortak bir çerçeve oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir.

Yürütme

Özünde, Evrensel Kanun'un yürütülmesi; kutsal mekânların korunması için bir ya da daha fazla ülkede, faaliyetlerin kurumsallaşmasına yol açacak şekilde, ilgili yetkililerle birlikte dinlerarası işbirliği ve ortak çalışmaya dayanmaktadır.

Dini liderleri, inançlararası organları ve diğer inanç organizasyonlarını; özellikle, ülkelerinde, kutsal mekânların korunmasına yönelik olarak, kısmen ya da tamamen Evrensel Kanun'a dayalı olan ve yerel durumlara göre ihtiyaç duyulduğu şekilde adapte edilen pilot projeler geliştirerek bu Kanunu uygulamaları için teşvik etmekteyiz.

Yürütme, farklı toplulukların yerel ihtiyaçlarına göre, çeşitli şekillerde olabilir. Diğer etkinliklerin yanı sıra; eğitim, gözlem, dokümantasyon ve saldırıya uğramış olan kutsal mekânların dini liderler tarafından müşterek bir şekilde ziyaret edilmesi ve kınanmasını da içerebilir.

İzleme

Uygun olduğu şekilde, Evrensel Kanun'un; yerel, bölgesel ve ulusal seviyelerde, uygun görüldüğü şekilde uygulanmasını denetlemek üzere, madde 5 dâhilinde bahsedilen forumdan geliştirmek sureti ile, izleme organları oluşturulmasını teşvik ediyoruz.

Bir izleme organının, ilgili makamların, yetki verilmiş temsilcilerinden oluşmasını ve diğer görevlerinin yanı sıra, aşağıdaki işlemleri yerine getirmesini öneriyoruz:

- İşbu Evrensel Kanun'un hükümleri kapsamına girdiği kabul edilen kutsal mekânların listesini çıkarır.
- Mekânın durumuna ilişkin her türlü anlaşmazlığı inceler ve diyalog, uzlaşma ve dayanışma ruhuyla çözmeye çalışır.
- Kutsal mekânlarla ilgili tüm konularda, uygun olduğu şekilde, yetkililere bildirimde bulunur.
- Kendi bölgesinde Evrensel Kanun'un uygulanmasına ilişkin süreç ve çalışma raporlarını düzenli olarak halka duyurur.

Zaman içerisinde, Evrensel Kanun'u uygulayan bölgelerin sayısı arttıkça, dünyanın her yerinde kutsal mekânların korunma faaliyetlerinin izlenmesi için bir uluslararası mekanizma oluşturulmasını tavsiye ediyoruz. Bu tip bir uluslararası izleme faaliyeti; tüm ilgili forumlarda Evrensel Kanun'un uygulamaya konmasını destekleyebilir, ilgili uluslararası kurumlarla işbirliği yapabilir, izleme organlarının kurulmasını teşvik edebilir, izleme organlarına işlerinde yardımcı olabilir, Evrensel Kanun'un dünyanın her yerinde uygulanması konusunda sağlanan ilerlemeleri belgeleyerek analiz edebilir ve kutsal mekânların durumu hakkında yıllık bir rapor temin edebilir.

Dini liderler ve inanç geleneklerinin temsilcileri olarak, işbu Kutsal Mekânlar İçin Evrensel Kanun tarafından dile getirilen vizyonun gerçekleştirilmesine yönelik sorumluluğumuzun çok büyük çaplı olduğunun farkındayız.